

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

Πολιτισμός και τεχνολογία.

Το κείμενο αποτελεί επιφυλλίδα του Θεόδωρου Λιανού που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ στις 18-06-1999 (διασκευή).

Η σχέση πολιτισμού και τεχνολογίας ή, ορθότερα, ο τρόπος με τον οποίο ο πολιτισμός και η τεχνολογία συνδέονται μεταξύ τους είναι σήμερα ένα συνηθισμένο θέμα στην εκπαίδευση, αλλά και σε καθημερινές συζητήσεις ειδικών και μη. Ένα ενδιαφέρον ερώτημα είναι αν ο πολιτισμός και η τεχνολογία αποτελούν ανταγωνιστικές τάσεις και συγκεκριμένα αν η ανάπτυξη της τεχνολογίας απειλεί την ανάπτυξη του πολιτισμού. Διάβασα σε ένα πρόσφατο σχόλιο ότι σπουδαίοι ποιητές, όπως ο Γ. Σεφέρης και ο Τ. Σ. Ελιοτ, έδιναν καταφατική απάντηση.

Για να δώσουμε, ωστόσο, τη δική μας απάντηση, χρειάζεται πρώτα να ορίσουμε τα πράγματα: Ας δεχθούμε κατ' αρχάς ότι ο πολιτισμός ορίζεται ως το σύνολο των ιδεών, ενεργειών και επιτευγμάτων που μια κοινωνία έχει αναπτύξει και επιτύχει με σκοπό την ευημερία των μελών της. Η ανάπτυξη της ιατρικής και των φαρμάκων, η σύνθεση και δημοσίευση ενός ποιήματος και μια καλή συνταγή μαγειρικής είναι παραδείγματα στοιχείων του πολιτισμού. Ας δεχθούμε ακόμη ότι η τεχνολογία ορίζεται ως το σύνολο των μεθόδων, τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για να επιτύχουν τους σκοπούς τους και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Το μαχαίρι, με το οποίο κόβουμε το ψωμί, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, με τον οποίο κάνουμε αριθμητικές πράξεις, και το όπλο, με το οποίο σκοτώνουμε είναι παραδείγματα των στοιχείων της τεχνολογίας.

Αν οι ορισμοί αυτοί είναι σωστοί, είναι φανερό ότι η τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού μιας κοινωνίας και υπό μία έννοια ορίζει και τον βαθμό ανάπτυξής της. Παλαιότερα οι άνθρωποι επικοινωνούσαν με σύννεφα καπνού, με περιστέρια ή με τη λάμψη της ασπίδας. Σήμερα επικοινωνούν με ταχυδρομείο, με σταθερό και κινητό τηλέφωνο, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και, φυσικά, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους παλιούς τρόπους, *αν θέλουν*. Αυτό θεωρείται και είναι, πιστεύω, ανάπτυξη. Φαίνεται λοιπόν πως είναι αντιφατικό να υποστηρίζει κανείς ότι η τεχνολογία είναι ανταγωνιστική του πολιτισμού, ενώ αποτελεί μέρος αυτού.

Ωστόσο υπάρχει βάση στο επιχείρημα περί ανταγωνισμού: Πολλοί φοβούνται ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διαστάσεις και μορφές που απειλούν τον πολιτισμό. Το

προφανές παράδειγμα είναι αυτό των πυρηνικών όπλων που μπορούν να καταστρέψουν και την ανθρωπότητα και τον πολιτισμό της. Βέβαια, τα τεχνολογικά μέσα ήταν πάντοτε στη διάθεση όσων ήθελαν να τα χρησιμοποιήσουν για το κακό: με το μαχαίρι μπορείς να κόψεις ψωμί, μπορείς όμως να κόψεις και τον λαιμό κάποιου ανθρώπου. Υπάρχει ασφαλώς διαφορά, διότι με το μαχαίρι δεν μπορείς να σκοτώσεις πολλούς, ενώ με τη σύγχρονη τεχνολογία μπορείς να καταστρέψεις τα πάντα. Αυτή η τρομακτική δυνατότητα είναι εκείνη που δημιουργεί τα ερωτηματικά για το μέλλον της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.

Νομίζω όμως ότι είναι λάθος η εύλογη αυτή ανησυχία να διατυπώνεται ως κριτική και επιχείρημα κατά της τεχνολογίας. Είναι λάθος για έναν απλούστατο λόγο: *η τεχνολογία δεν έχει βούληση*. Η τεχνολογία ανακαλύπτεται και χρησιμοποιείται από τους ανθρώπους· αυτοί έχουν βούληση και συνεπώς ευθύνη για το τι παράγουν και πώς το χρησιμοποιούν. Αν κάτι πρέπει να μας φοβίζει, αυτό είναι η φύση και η βούληση των ανθρώπων. Πρέπει ταυτόχρονα να θυμόμαστε ότι τίποτε στον κόσμο δεν εξασφαλίζει την επιβίωση του ανθρώπινου είδους. Η επιβίωση και η ευημερία μας είναι αποκλειστικά δική μας υπόθεση.

Κείμενο 2

Η ασπίδα της επιστήμης

Το κείμενο είναι του Παντελή Μπουκάλα και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» στις 19-11-2020.

Και με τις αντιφάσεις της, και με τα λάθη της, η ιατρική επιστήμη είναι η μοναδική ασπίδα μας. Απέναντι στις αρρώστιες, όποια κι αν είναι η αιτία τους. Απέναντι στους κομπογιαννίτες, που υπόσχονται ότι θα μας γιατρέψουν από οτιδήποτε (εξαιρουμένης της βλακώδους ευπιστίας μας), πουλώντας μας «ιάματα» σαν το διάσημο «Ήλιον», το νερό του Καματερού: «ύδωρ μεταλλικόν ραδιενεργόν με την ιδιομορφίαν της απεριοδικής ακτινοβολίας “β”»¹. Αλλά και με την ιδιομορφία της απίστευτης προώθησής του από εφημερίδες των πρώτων μεταπολιτευτικών χρόνων, ανάμεσά τους και έγκριτες κατά τα λοιπά. Ευτυχώς δεν υπήρχαν ιδιωτικά κανάλια τότε. Θα είχαμε καταπιεί εμφιαλωμένη και πανάκριβη όλη τη λίμνη Μαραθώνος.

¹ Θέμα που έλαβε τεράστιες διαστάσεις το 1976, παρά τις αντιδράσεις του ιατρικού συλλόγου και ορισμένων εφημερίδων (όχι όλων), όταν κάποιος επιτήδειος (Ο Γεώργιος Καματερός) υποστήριξε ότι το νερό που φέρνει από την Κω μπορεί να γιατρέψει τον καρκίνο!

Η ιατρική είναι η ασπίδα μας απέναντι στους μοντέρνους κομπογιαννίτες, που πολιτεύονται επιτυχώς σαν διαφημιστές και μεταπράτες νανογυλιέκων και κηραλοιφών, με περιτύλιγμα μια παιδαριώδη εκδοχή «αρχαίας Ελλάδας» και μια εκδοχή χριστιανισμού προσβλητική για τον ίδιο τον χριστιανισμό. Απέναντι επίσης στους κάθε λογής αρνητές: της μάσκας, των αντισηπτικών (εμ τι, δεν θα περιέχουν υγροποιημένα διαβολικά τσιπάκια;), των εμβολίων, της ίδιας της ύπαρξης του νέου κορωνοϊού. Απέναντι σε όσους ψεκάζουν τις φρυγανιές του πρωινού τους με δυο-τρία συνωμοσιολογικά σενάρια για τους «δαίμονες» που απειλούν την οικουμένη.

Κείμενο 3

[Σπάστε το φράγμα!]

Το κείμενο προέρχεται από το μυθιστόρημα «Το φράγμα» του Σπ. Πλασκοβίτη (Αθήνα, 1996¹³: Κέδρος), το οποίο επικεντρώνεται στην επίδραση που ασκεί στη ζωή των ανθρώπων μίας απροσδιόριστης περιοχής ένα γιγάντιο τεχνικό έργο. Το συγκεκριμένο απόσπασμα συνιστά τμήμα της αναφοράς ενός μηχανικού για το έργο και αποτελεί το τέλος του μυθιστορήματος.

Διάβαζε — με το πρόσωπο σκεπασμένο έτσι απ' το χειρόγραφο — όταν, ξαφνικά, πέταξε τα χαρτιά στο μικρό τραπέζι.

— Σπάστε αυτό το φράγμα! πρόφερε καθαρά, αν και κάπως υπόκωφα. Η γνώμη μου, η πρότασή μου... Σας προτείνω ν' ανοίξετε το φράγμα με την πρωτοβουλία σας. Σπάστε το μόνοι σας, ξαναφώναξε, αφού δεν μπορούν να ελεγχθούν οι δυνάμεις του! Να, τι έχω να προτείνω. Προχωρώ με τη διαίσθησή μου και την επιστήμη, που βοηθά τη διαίσθηση... Όσο είναι καιρός, όσο έχετε στα χέρια σας την πρωτοβουλία... Αυτούς τους χάρτες που βλέπετε τους διαμόρφωσα με τρόπο που να φαίνεται καθαρά το σημείο, το πιο κατάλληλο για την τομή. Εδώ... Εδώ είν' η καρδιά του! Εδώ και το σημείο, όπου θα πρέπει να σπάσει.

Σήκωσε το λιανό μυτερό καλαμάκι κι έδειξε πάλι στους χάρτες:

— Εδώ!... Εδώ! έλεγε επαναλαμβάνοντας διαδοχικά τις τοποθεσίες, θα επέλθουν βέβαια σημαντικές μεταβολές στη περιοχή. Θα εγκαταλειφθούν χώροι και κατοικίες. Θ' αχρηστευτεί ένα μέρος από τα έργα... Αλλά η ανώτατη στάθμη της λίμνης θα κατεβεί έτσι κατά δέκα ως δεκαπέντε μέτρα, όπως υπολογίζω. Θα πέσουν σημαντικά οι πιέσεις... Σχετικό υπόμνημα με λεπτομέρειες διά το προτεινόμενο σχέδιο υποβάλλονται σήμερα στο Κέντρο. Το Κέντρο με απάλλαξε από κάθε υποχρέωση για εχεμύθεια. Επομένως μπορώ να κάνω αυτή τη δήλωση: Ν' ανοιχτεί το φράγμα! Γιατί ο θάνατος... Ο θάνατος, ξανάπε και στάθηκε λίγο, είναι μονάχα ένας απ' τους μηχανισμούς της πολύπλοκης παγίδας, που μπορεί να κρύβεται μέσα στο φράγμα.

Ερωτήσεις; Όχι, δεν είχαν να κάνουν ερωτήσεις... Ακόμα κι οι δημοσιογράφοι απόμειναν

με τα σημειωματάρια και τα μολύβια στο χέρι. Δέκα λεφτά πιο ύστερα, το ακροατήριο εξακολουθούσε να μένει καρφωμένο στα φθαρμένα καθίσματά του. Στο τέλος είδαν πως η σκιά του δόκτορα είχε εξαφανιστεί απ' την τυφλή οθόνη και πως το καλαμάκι του βρισκόταν παρατημένο πάνω στο τραπέζι. Μονάχα οι χάρτες, με τις χτυπητές, κόκκινες και μαύρες μελανιές της τομής, οι χάρτες στέκονταν εκεί ακόμα, αντίκρυ τους, γιομίζοντας τη μικρή σκηνή της αίθουσας.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

α. Να χαρακτηρίσεις ως σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ) καθεμία από τις παρακάτω περιόδους με βάση το Κείμενο 1 και να αιτιολογήσεις την απάντησή σου, καταγράφοντας στο απαντητικό φύλλο το κατάλληλο χωρίο του κειμένου (μονάδες 10):

1. Ο πολιτισμός και η τεχνολογία αποτελούν ανταγωνιστικές τάσεις στη σύγχρονη εποχή, υπό την έννοια ότι η ανάπτυξη της δεύτερης απειλεί τον πρώτο.
2. Ο πολιτισμός έχει στόχο να καλλιεργήσει πνευματικά τον άνθρωπο και να τον οδηγήσει στην ηθική ελευθερία.
3. Πολιτισμός δεν είναι μόνο η επιστήμη και το πνεύμα, αλλά και η καθημερινότητα των ανθρώπων.
4. Η τεχνολογία αναπτύσσει την κοινωνία, εφόσον προσφέρει στον άνθρωπο ευρύτερες δυνατότητες και περισσότερες επιλογές.
5. Το απειλητικό σε σχέση με την τεχνολογία είναι η τεράστια καταστροφική δυνατότητα που παρέχει σήμερα στην ανθρωπότητα.

β. Να εξηγήσεις, σε 40-50 λέξεις, ποια είναι η προσφορά της επιστήμης, ιδιαίτερα της ιατρικής, στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, σύμφωνα με το Κείμενο 2. (μονάδες 5).

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο(μονάδες 10)

Στην τέταρτη παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας διατυπώνει το επιχειρήμα του με αρκετή βεβαιότητα. Να εντοπίσεις δύο γλωσσικές επιλογές με τις οποίες διασφαλίζεται η

βεβαιότητα αυτή (μονάδες 6) και να εξηγήσεις με συντομία την εντύπωση που αποκομίζει ο αναγνώστης με αυτό τον τρόπο απόδοσης του μηνύματος (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 10)

Να παρουσιάσεις δύο τρόπους, με τους οποίους ο συγγραφέας οργανώνει το επιχειρήμά του στη 2η και την 3^η παράγραφο του Κειμένου 1, καταγράφοντας σχετικά αποσπάσματα από το κείμενο (μονάδες 4), και να αξιολογήσεις την πειστικότητα των τρόπων αυτών. (μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3

Να ερμηνεύσεις τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία φαίνεται ότι βρίσκεται ο ήρωας της αφήγησης στο Κείμενο 3. Να οργανώσεις την ερμηνεία σου με στοιχεία από το κείμενο. Τι θα έκανες εσύ στη θέση του; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15